

Alma Quartet

Marc Daniel van Biemen, viool

Benjamin Peled, viool

Jeroen Woudstra, altviool

Clément Peigné, cello

Leoš Janáček
1854-1928

Strijkkwartet nr. 2 'Intieme brieven', JW 7/13

- Andante - Con moto - Allegro
- Adagio - Vivace
- Moderato - Andante - Adagio
- Allegro - Andante - Allegro

Samuel Adams
Geb. 1985

Strijkkwartet nr. 3 'Alma'

- Simply
- Fast, bright
- Lontano, frozen
- Simply

pauze

Ludwig van Beethoven
1770-1827

Strijkkwartet nr. 13 in Bes, opus 130

- Adagio ma non troppo - Allegro
- Presto
- Andante con moto ma non troppo
- Alla danza tedesca: Allegro assai
- Cavantina: Adagio molto espressivo
- Finale: Allegro

Ludwig van Beethoven

Fuga voor strijkkwartet 'Grosse Fuge' in Bes, opus 133

Hier buigen de vier musici zich over muziek uit drie eeuwen. In zijn autobiografische Tweede strijkkwartet 'Intieme brieven' schetst Moraviër Leoš Janáček een muzikaal portret van de grote liefde uit zijn late jaren. De inkt is nog maar net opgedroogd in het kersverse werk van de Amerikaan Samuel Adams, speciaal geschreven voor het Alma Quartet. En dan die wonderlijke raadselachtig late kwartetmuziek van Beethoven die hij zelf niet meer kon horen. Groef hij hier een tunnel naar de Romantiek?

Intieme brieven

Wie ooit de prachtige film *The unbearable lightness of being* (1988) van Philip Kaufman heeft gezien, heeft bewust of onbewust geluisterd naar muziek van Leoš Janáček. Pregnante thema's, intiem gefluister en heftige uitroepen in Janáček's muziek begeleiden dromerige maar indringende beelden van vreugde en pijn in de liefde. Met zijn muziekstijl geïnspireerd door natuurgeluiden en de menselijke spraak, zit Janáček zijn luisteraars voortdurend op de huid en knaagt hij aan hun ziel. Zo ook met zijn autobiografische Tweede strijkkwartet 'Intieme brieven', dat is opgedragen aan de achtendertig jaar jongere Kamila Stösslová, de grote liefde van zijn laatste jaren. Janáček noemde het werk een muzikaal portret van haar. Kamila Stösslová was getrouwd en had al twee kinderen toen zij in 1917 Janáček voor het eerst ontmoette. Janáček stortte zijn hartstocht uit in een vloedstroom van zeshonderd brieven, de 'intieme brieven' aan Kamila. Werd de zich snel ontwikkelende industriestad Brno hem te druk, dan trok Janáček zich graag terug in zijn buitenverblijf in Hukvaldy. In juli 1928 kwamen Kamila en haar zoon hem daar voor het eerst opzoeken. Kamila's echtgenoot was erbij, voelde de vonken en trok zich besmuikt terug. Niets wees op het einde van de gelukkige componist, maar het noodlot sloeg toe. Kamila's zoontje bleek te zijn weggelopen. Aan zijn bezorgde zoektocht door de buitenlucht hield Janáček een longontsteking over. Het jongetje kwam terecht, maar Janáček bezweek op 12 augustus 1928. Het Tweede strijkkwartet ging kort na zijn dood in première.

De kracht van herhaling

Dan muziek van nu, kort geleden op papier gezet door Amerikaan Samuel Adams, de zoon van John Adams. Bij beiden is een grote voorliefde voor minimal music te beluisteren, die muzieksoort waarbij korte melodische motieven op een soms hypnotische manier herhaald worden. Vandaar dat de stijl ook wel 'repetitieve muziek' wordt genoemd. Bij Samuel Adams is duidelijk sprake van een minimal music van de jongere generatie, want hij heeft toch een eigen geluid en stijl gevonden in deze herhalingskunst. Hij schrijft complexer, zorgt voor verrassende wendingen en behandelt het strijkkwartet als een democratisch wezen met voor iedere partij een eigen stem en zonder dat de een de ander domineert. Zo zijn er steeds wisselende onderonsjes tussen de strijkers, tweegesprekken met een heerlijke ritmische drive. Maar ook zijn er geregeld tegenwerpingen tegen het muzikale gebeuren, ook in het enigszins peinzende langzame deel. Kortom: andere meningen zijn welkom, er is geen macht van de meerderheid en er lokken

verre horizonten en royale ruimte voor ontplooiing. En net als bij de muziek van zijn vader is het hele relaas tonaal, toegankelijk en begrijpelijk, al ervaren vader en zoon hun werk als heel verschillend en moeilijk overbrugbaar.

Kwartetmuziek van een dove componist

Een jaartal van belang in het leven van Ludwig van Beethoven en voor de geschiedenis van het strijkkwartet is 1822 geweest. Want toen opende een verre bewonderaar van Beethoven een briefwisseling met de componist. Het was Nikolaus prins Galitzin (1794-1866), een fanatieke muzikliefhebber uit St. Petersburg en een begaafd cellist. Veel liefhebbers van Beethovens muziek waren volgens Galitzin sinds zijn volledige doofheid totaal vervreemd geraakt van zijn werk. Daarom vroeg Galitzin aan Beethoven de verwaarloosde draad van het strijkkwartet weer op te pakken en een aantal kwartetten voor hem te schrijven, hetgeen gebeurde. Het Strijkkwartet opus 127 liet tot februari 1825 op zich wachten, maar een eerste uitvoering onder leiding van de violist Ignaz Schuppanzigh in Wenen werd een compleet fiasco vanwege de complexe materie. Een tweede poging twee weken later slaagde beter, al was Beethoven er zelf niet bij, hij wachtte in een naburige Weense kroeg op het nieuws.

Ook de uitvoering van het Strijkkwartet in Bes opus 130 in 1826 onder leiding van Ignaz Schuppanzigh bleek geen sinecure voor spelers en luisteraars. Beethovens secretaris Arthur Schindler had het over 'het monster van alle kwartetmuziek'. Toch verlangde het publiek naar de herhaling van twee delen. Oorspronkelijk was de reusachtige en merkwaardige Grosse Fuge het slotdeel van dit Strijkkwartet opus 130, maar volgens de recensent van de Allgemeine Musik Zeitung klonk die als 'onbegrijpelijk Chinees' en zaaide die bij de spelers 'Babylonische verwarring'. 'Misschien zou veel hiervan niet zijn opgeschreven, als de meester zijn eigen scheppingen ook nog kon horen. Maar laten wij niet overhaast zijn: wellicht komt nog de tijd, dat wat ons nu op het eerste gezicht troebel en verward lijkt, als helder en aangenaam van vorm wordt erkend.' Volgens diverse biografen trok Beethoven zich deze kritiek aan en verving de Grosse Fuge door het huidige Haydn-achtige slotdeel. De Grosse Fuge gaf hij als een afzonderlijk werk uit onder opusnummer 133. Hij was terecht trots op zijn fugatisch kunstwerk en maakte zelfs een versie voor vierhandig piano. Zijn 'Grosse Fuge', zoals hij het zelf noemde, zou zo beter tot haar recht komen dan na vijf delen in een strijkkwartet.

Clemens Romijn

Alma Quartet

'Ze beschikken over een collectieve antenne voor verfijnde klankkleuren', schreef De Volkskrant over het Alma Quartet. Al in het oprichtingsjaar ontving het Alma Quartet de 'Prix de Salon', een prijs voor jonge musici. Het kwartet treedt op tijdens concerten en festivals wereldwijd, van het Amsterdamse Concertgebouw en de Hamburgse Elbphilharmonie tot Peking en Tokyo, van Boedapest en Bilbao tot Istanboel. Maar ook in clubs en theaters als Jazz Cafe London, Philharmonie Haarlem, Dilligentia Den Haag, Volksbühne Berlijn, Temple Beijing, Musis Arnhem, Paradiso Amsterdam, Bimhuis en Kulturbrauerei Berlijn. Daarbij heeft het Alma Quartet samengewerkt met uiteenlopende artiesten als Klaus Mäkelä, Philip Glass, Jörgen van Rijen, Julien Libeer, Lavinia Meijer, Frank Braley, Mahsa Vahdat, Alma Sadé, Ella en Nicolas van Poucke, Dominic Seldis, Nino Gvetadze en Frank Lammers.

Ook ging het kwartet crossover-samenwerkingen aan met dj Mees Dierdorp en de experimentele componist Hauschka. Het op vinyl uitgebrachte album 'Alma Quartet: Dutilleux and Glass' ontving lovende kritieken. De internationaal geprezen eerste cd, met de complete strijkkwartetten van Erwin Schulhoff, werd in 2017 bekroond met de 'Preis der deutschen Schallplattenkritik Bestenliste'. En over de volgende cd met strijkkwartetten van Debussy, Ravel en Dutilleux schreef De Volkskrant: 'Het heeft vuur, is ritmisch vlijmscherp en een sensualiteit van de onbeschaamde soort met een mooie, gloeiende diepte.' En de cd met strijkkwartetten van Korngold werd door de Volkskrant gerangschikt in de Top40 van beste albums van 2021: 'het Alma Quartet speelt Korngold met een vleugje zachte nostalgie.'